

DAWNO (816) *av*

a *pochylone* (w tym 13 r. błędne znakowanie), o *jasne*.

comp i sup (18 + 2) -dawniej; -ej (2) *KochFragJan*, *SarnStat*; -ej (1) *MurzHist*; -(e)j (17). *sup* nã- (1) *BielKron*, nãj- (1) *Górndworz*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w*.

Na długi czas przed zaistnieniem okoliczności, o których mowa; kiedyś, niegdyś; od długiego (dłuższego) czasu, od dawna; *olim Mącz*, *Calag*, *Cn*; *iam Mącz*, *Calep*; *diu*, *dudum*, (*iam*) *diu*, (*iam*) *dudum*, *iam olim*, *iam pridem*, *pridem Mącz*, *Cn*; *iam antea*, *longe ante*, *multo ante (quam) Mącz*; *quondam Calag*; *perdiu Calep*; *antiquum est*, *longo intervallo*, *perdudum*, *pronuper*, *tanto intervallo Cn* (816) : Boś mi to dawno przykazał/ Co mi rzeczeńz bych to działał. *BierEz* C2, D2v, N4v, O2v, S2v; *OpecŻyw* 20v, 58v; *PatKaz III* 87, 130v; *MetrKor* 46/175v; Potym aby ona nie była taka czoby dopiero porodziła, albo też dawno po porodzeniu nie była *FalZioł* V 36, I 110c; *BielŻyw* 15, 43; *LibLeg* 8/26, 133, 10/64, 150, 11/9v, 21, 47v; á vpełniem fie wtey wierze czwiczyl ktoram dawno poczał mieć otobie. *RejPs* 37v, 52, 89v, 192, 208; Ale wy przedlie niedbaćie Dawno tę dziurę łataćie *RejRozpr* Gv, Bv, C4v, D3, F2, H4; *LudWieś ktv*; *RejJóz* B5v, D, Dv, D2 [2 r.], D6 (10); *LibMal* 1548/145; *RejRozm* 397; *RejKup* b6, c5v, c6, e7v, f3 (36); *KromRozm I* B2, D4, E, E4v, Fv (7); *MurzHist* P4; *MurzNT Mar* 15/44; *KromRozm II* f2v, hv, í [2 r.], í2 [2 r.]; Yáko y Ezáialz dawno o tym prorokował/ imyeniem bołkim *KromRozm III* G4v, B5v, Dv, E5, L6; *Diar* 45, 51, 63, 67, 74, 75; *DiarDop* 107; *BielKom* D6v, G; *GliczKsiąż* H7v, M3; A też widziłz iáko mu nákrzywiono gęby/ Y niewiem by tám dawno ípełná były zęby. *RejWiz* 74v, 9v, 31, 39, 49, 70v (26); *Leop Ez* 11/3; *RejFig* Cc4v, Ddv, Dd7 [2 r.], Dd7v; Wierę bráćie Stároftá/ niezle fie zrodziło/ Dawno ífcie w tym gumnie/ ták wiele nie było. *RejZwierz* 136v, A5, A6, A6v, 83, 92v, 137; *BibRadz I* *5, *Is* 48/7, 4. *Esdr* 9/14; *OrzRozm V*; Dawno Frántowie na íwiećie *BielKron* 362 *marg*, 8v, 97v, 121v, 123, 133 (22); *GrzegRóżn* [H4]; *KochSat ktv*; *KochZg* A4v; *Defluxisse dicitur quod transactum est*, Co yulz przełzłó/ Minęło dawno. *Mącz* 132a; *Prisca secula*, Stáre á dawno przełzłe látá. *Mącz* 322c; *Quampridem non edisti*, Iákoś dáwno nie yadł. *Mącz* 337d; *Mirum est quod non dudum istuc sensisti*, Dżiwna rzecz yeft żeś tego dawno nie wyrozumiał. *Mącz* 382c, 42d, 71c, 91a, 97b, 163b (25); *OrzQuin* A4v; *Prot* A2 [2 r.], B4; *SarnUzn* F2; *SienLek* T2v; *LeovPrzepSamb* b4; *RejAp* 35 [2 r.], 67v, 103v, 180; ięli pytać íług páná Krákowłkiego/ dawnoli to I. M. przyłzłó/ íz nie ílyłzy. *Górndworz* S5, F4v, F5, Gv, Q5v, V4, Y6v, Bb5; *HistRzym* 42, 90v; *RejPos* 12, 12v, 13, 70v, 118v (13); *BiałKat* 243v, 351 [2 r.]; *HistLan* C2v; *KuczbaKat* 25; wiedziałciem ią tę nowinę dawno íelzczeńs ty był nie przyiechał. *RejZwierz* 153v, 52v, 61, 63v, 69, 71 (24); *BielSpr* 47v; Tákíe práwá vrząd y zwirzchność wízeláka w kościele/ ma dawno ípíłáne y vftáwione *WujJud* 214, 7v, 35v, 127v, 157, 171 (12); *RejPosWstaw* [110³]v; *BudBib Ps* 118/152; *BudBibKaw* A2v; *MycPrz* I [C]2v, II C; *Strum* K4, M; *BiałKaz* B3; *CzechRozm* Av, 25, 28v, 33, 143v, [157]; *Paprpán* A3v, A4, B3v, D2v, E2 (14); Bo á ktoż tego niewie/ że dáwniey niż my pomnimy/ tych wízytkich vkráin oni íámi bronić poczęli? *ModrzBaz* 124, 61v, 94, 105, 117v, 133v, 144v; *ModrzBazBud* ¶ 6v; Niech ná to ma náukę z pílmá Bożego y z Doktorow ś. pewną y dawno vtártą. *SkarJedn* 46, 23, 24, 150, 178, 277 (11); *KochOdpr* A3v, C3v, D2v; *Oczko* 39v; *Calag* 551a; *KochPs* 60; Bo niewiedział íelli tego dnia Wielkánoc byłá/ ták dawno z ludzmi nieobcuiąc.

SkarŻyw 249, 15, 143, 165, 301 *marg*, 311 (15); *StryjKron* 244; *CzechEp* 84, 222, 260, 265, [400] [2 r.], [405]; *KochJez* B2, B4v; *NiemObr* 4, 60, 141; *KochFr* 6, 45, 64; *KlonŻal* C; *KochMuza* 25; *KochSz* B3, C3; *ReszPrz* 77; *WisznTr* 7, 18, 22, 33; Smolinšk wzięto/ á wždy ich to namniey nie ruży/ Śląsko dawno odpádło/ á wždy ná to głufzy. *BielSen* 18, 10; *BielSjem* 5; *KochPam* 86; *KochPieś* 22, 27; *PudłFr* 11, 58; *GórnRozm* C3v, H3v, K3; *KochProp* 11; *KochWr* 23; *ZawJeft* 13, 14; Ja znałem dawno niechec P. Gnieznńskiego *ActReg* 55, 7, 29, 51, 84, 131 (9); *Calep* 497a, 777a; *GostGosp* 154; Y tego mięó ńtrách/ zem ták wiele záceniá Fortune/ co ńie od nas dawno odwróciá. *GórnTroas* 36, 32, 33, 63; *GrabowSet* C3 [2 r.], C4, K4v, S; *KochFragJan* 4; *OrzJan* 55, 89; *OstrEpit* A3v; *LatHar* 75, 172, 201, 263, 287 [2 r.] (13); *RybGęśli* A2, D2, D4; *WujNT* 5, 31, 71, 124, 556 (9); Z tego mięycá baczę ia, że tę Orthográphią pan Kochánowńki dawno piáá *JanNKar* E, A4, B2, D3 [2 r.]; A ięlli będá zgániác bydłá wielkie y malé do domów [...] tedy będá powinni dáć ná rękoięństwo do dekrétu Pánów/ wedle zwyczáiu źiemię dawno záchowáńego *SarnStat* 913, 53, 298, 394, 397, 518 (16); *WitosłLut* A2v; Iuż moiá źiemiá leży dawno nie orána *KmitaSpit* B3; *PowodPr* 15, 23, 29 [2 r.], 40, 50, 72; Tákem dawno z wámi á nie poználiście mię? *SkarKaz* 549b, 387b, [2 r.], 484a, 517a, 550a *marg*; *VotSzl* D3; *CiekPotr* 20, 75; A przecię ńięń ńzaleni obaczyć nie mogą/ Choćiaź dawno w tym błoćień ńtoią iedną nogą. *CzahTr* E3v, F2; *GosłCast* 14, 17; DAWnośćień ná tym Chlebień/ á przecię niewięćień/ Iák drozde w brzuchu iężdząc/ vćilżyć moźęćień. *PaxLiz* E3v, B4, C3v, D2; *SkarKazSej* 671a, 672b, 682a, 706b; *PudłDydo* B3v [2 r.].

W połączeniu z czasownikiem niezaprzeczoną = dawno z czasownikiem zaprzeczoną (4): witay brácyę Ruráá/ dawnońwá ńie widzyáá. *GliczKsiąż* H7v; Zle to ńádzilź/ podobnoń ńye dawno ńpowiedał? *OrzRozm* K4v; Przetoń ńiądz záń ńtół/ móy dobryń ńąśiedzień/ Boń dawno bywał przyń takięy bieńiedzień *KochFr* 8; *ActReg* 166.

W połączeniu zapowiadajúcyń przysłowień lub sentencję: jako dawno mowią, tak dawno mowią itp. (29): *RejJóz* I7, K4v; Takci o tim dawno mowią Yńz za wiechą dudki łowią *RejRozm* 399; Bo iákó dawnoń ńyńyńyńz/ nátureń kaźdegoń/ Závždy ięńt przychyńnieńyńza do wńytkiegoń złęgoń. *RejWiz* 141, 56v, 59, 175v; *OrzList* i2v; Ale iákó dawnoń brzmiąń/ ńtáreń przypowieńćiń/ Przedńięń ná cienkieńyń ńięciń/ ten rozum niewięćiń. *RejZwierz* 49v, 136; *OrzRozm* C4, F3v, I3v, O; *GórnDworz* Q7; *RejPos* 16v; Bo dawnoń Mędrzyń ták o thymń nápińáli: Quiań fruńtra [...] toń ięńt/ proźnań ięńthń náń ńtronień zwádáń/ gdyń nień będzień domáń rádá. *RejZwierc* 162v, 15v, 162v, 188v, 235v; *PaprPan* P4v; Wńzelkień mnoństwoń iákó dawnoń mowiąń czyniń zámieńzanień. *ModrzBaz* 90; *CzechEp* [406]; *GórnRozm* B2v, C3, D2v, G2v; *GosłCast* 68.

Przysłowia: Nień noweń toń ńąń rzeczyń nań świeceń/ Dawnoń mocnyń tuń ńlábegoń gnieńćień. *BielSat* H2.

Wńzakń ńień dawnoń poń ńierłciń wńyťciń dobrzeń znamyń *RejJóz* H3.

Anoń ńień rozumń z mięńżkiemń iużń dawnoń zgodziliń *RejWiz* 92v.

Zwrot: »dawnoń czekać, czekanyń, oczekiwanyń« = *iam diu a. dudum expectare* *Mącz* (17 : 1 : 1): Dawnoń cięń iużń támoń czekań *BierEz* N2; *OpecŻyw* 167; *RejKup* v8; *KromRozm II* a3; Ięńtń támoń Ogazń Cerberusń/ coń ichń dawnoń czekań *RejWiz* 162; *Mącz* 97b, 163b; *RejAp* 187; *KochOdpr* B3, C2v; powieńm imń tęń dawnoń oczekiwáńąń nowinęń *SkarŻyw* 113; *MWilKHist* E2v, F2, F2v; *StryjKron* 390; *OrzJan* 125; *SiebRozmyśl* Gv, I; *GrabPospR* N3v.

Wyrażenia: »jako, co dawno« = *dawniej* (11 : 1): yedno vi też chczeyczye łnami yako dawno. wprzyyałni bicz. *MetrKor* 46/175v; *FalZioł* V 15; *LibLeg* 11/21v; Iełczes iako dawno gdaczes Przcz ze wldy tak na mie łkaczes. *RejKup* g3v, e8v; *DiarDop* 112; *GliczKsiąż* K7v; *BielKron* 415; *GórnDworz* X2; Gdyż iednák thák widamy/ iż by pokrzywę nabárzyey kropił [wodą święconą] y żegnał/ tedy iednák kázda párzy: á konopie z łopianem przedłię iáko dawno łmierdzą *RejPos* 305; *RejZwierc* 274; ták [przyszedł] w tychże łzátách co dawno *GosłCast* 4.

»jak(o) dawno« = *kiedy?* (15): Przyłtoi też Sędziemu/ pierwey niż złoczyńcę zda ná męki/ bádác łye pilnie czáfu/ iáko dawno złoczyńcá kradł *GroicPorz* ii3v; Powiedz mi iáko dawno tho Koncylium Florenckie było? *KrowObr* 18, 30, 133v; Quam dudum istud factum est, Yáko łie to dawno łtało. *Mqcz* 97b, 71d, 337d [3 r.]; *SarnUzn* B3; *SkarJedn* d7v; *Calep* 885b; *LatHar* 136; *WujNT Mar* 9/21; oto im teraz pokażę/ gđzie/ kto/ y iák dawno Czyściec zbudował/ á to z piłmá ś. *WysKaz* 33.

»już dawno« = *iam dudum, iam olim Mqcz, Cn; iam diu, iam pridem Cn* [szyk 160 : 15] (175): *BierEz* N2; y iákiami łsalonemi głofy á bluzniącemi iuż dawno ielt zelżone łwięte ymię twoie. *RejPs* 109v, 130, 179; *RejJóz* A7, G6, O8; Annye Nyewyefczie yułch dawno zmarly vkradł polkopy pyenyedzi *LibMal* 1551/165, 1547/130v; *RejKup* x5v; *MurzHist* M4; *DiarDop* 107; *LubPs* aa5v, bb5, gg5; *KrowObr* 70v; Iuż mu dawno piełkowie gębę vłizáli. *RejWiz* 31, 13, 58v [2 r.], 84, 85, 92 (19); *RejFig* Dd3v; *RejZwierc* 23v, 100v [2 r.], 109, 136v, 137v; *OrzRozm* N4, T4v; Cefarz dopiro grozi á my iuż dawno łie pomścili. *BielKron* 186, 36, 79, 94v; *KochSat* A3; Ehem oportune te ipsum quaerito, Práwies mi łie wczás tráfil/ łiebie yułz dawno łzukam *Mqcz* 336a, 163b, c, 226c, 262c [2 r.], 284a (9); *SarnUzn* F2, F3v; Oy być Bog miał o włzytko kárác iuż łiby dawno łwiát łpułtołzył. *RejAp* 31, 122, 163v, 187; *HistRzym* 35, 38v, 82, 131v; *RejPos* 20, 24v, 65v, 68, 130v (17); *HistLan* B3v, D3; *RejZwierc* 65, 71, 78, 107v, 179 (11); *WujJud* 3v, 4, 11, 84v, 139v, 196; [wywodów ich] iuż ia niepámiełtam: przeto żem łie iuż dawno nimi parał. *CzechRozm* 13, 75v, 85v, 86v, 140, 165v (13); Iuż dawno nie máłz Troye *PaprPan* B3v, F3; *SkarJedn* 150, 151, d8; *KochOdpr* B3; *Oczko* 18; *KochPs* 68, 142, 202, 208; *SkarŻyw* 167, 374; *MWilcHist* G4; *StrykKron* 437; Coż bęđcie rozwięzował/ gdy iuż to dawno przedtym przodkowie iego ogniem rozwięzáli? *CzechEp* 94, 250, 351, 354, 365, 373, [401]; *NiemObr* 29, 50; *KochFr* 29, 99; Borzuy iuż dawno ná drabá przymierza *KochSz* B2, C2v; *WisznTr* 13; *KochPieś* 2, 24; *ArtKanc* A11; *GórnRozm* D2; *KochWr* 32; *PaprUp* A3; *ZawJeft* 6, 21; *Calep* 497b; *KochFrag* 51; *OrzJan* 88, 131; *OstrEpit* A2v; *WujNT przedm* 2, s. 397, *Gal* 4/13; *JanNKar* E; *SarnStat* 355, 666; Coż? Miałem ié [pieniądze] od dżiádá y práđziádá iego Odbierác, kótrzy dawno iuż poumieráli? *CiekPotr* 73, 61, 75, 76, 80; *KlonFlis* D4; *PudłDydo* A3, A3v, B3; *RybWit* [A]v.

»dawno obiecany, obiecać« [szyk 9 : 1] (6 : 4): *BierEz* B3v; poznali go iłż on był zbawicił w zákonie dáwno obietzany. *OpecŻyw* [162]v; *RejPs* 88; *KromRozm III* B5; ktorą [radę] im obiecali dawno dáć około pokoju domowego *Diar* 38, 39; *BielKron* 208; *RejPos* 22v, 65v; *ArtKanc* B15v.

»dawno pirwey« (1): przypátrzcie łie iedno temu pirwey/ żeć mnie [Boga] iuż łobie dawno pirwey omierził. *RejPos* 334v. Cf »już dawno«.

»dawno (po)żądany, żądać« (11 : 4): Witáy dáwno požądany Iezu łlodki *OpecŻyw* 35, 149v, [162]; *RejWiz* 35v; *BielKron* 460v; *SkarJedn* 313; Otóz y pánnę dawno požádáną Máłz wedla łiebie/ złotem

przyodziańą. *KochPs* 67; *KochMRot* B4; *KmitaPsal* A2; *GrabPospR* N3v; *VotSzl* B2; *ZAwitay* trunku święty/ dawno pożądaný [apostrofa pijaka] *PaxLiz* Dv.

»dawno przedtym (a. przedtem)« = *olim* *Vulg*, *Modrz* [szyk 34 : 12] (46) : O iego fromotnym wiedzieniu/ przedtym dáwno Izaiás prorokowál *OpecŻyw* 108, 193v; *MurzNT* 126; *KromRozm III* Ev, G5v; *KrowObr* 31; *Leop* *2v; Dawnom ia tę chorobę przed tym ná cię wiedział. *RejFig* Bb2; *Multo antequam profectus es in Italiam*, Dawno przed tym niżliś yechał do włóch. *Mqcz* 236b, 11a, 97b [2 r.], 163c [2 r.], 262c [3 r.], 337d; *GórnDworz* Q; *RejPos* 68, 323; *BiałKat* 126; A tá rozność obyczáiw nie zá lat náłznych wízczeńá fie iest/ ále dawno przed tym v przodkow náłznych bylá *WujJud* 194, 3v, 150, 179, 184, 196; *WujJudConf* 193v; *BudNT przedm* c7v; *CzechRozm* 14, 86v, 140, 222; *KarnNap* F; *ModrzBaz* 91; *StryjKron* 46, 437; *CzechEp* 86, 94, 198, 272, [407]; niezbożnie Zydowie wzgárdzili y odrzucili Chrístá Páná (o czym dawno przed tym Moyzeł y Prorocy powiedáli) *WujNT* 391, 515, *Iudae* 4.

»dawno wprzod« (1): Bo podełzli niektorzy ludzie dawno wprzod nápiáni [qui olim praescripti sunt] ná to oładzenie *BudNT Iudae* 4.

Szeregi: »nie dopiro ale dawno« (2): myedzy vczonemi ludźmi/ nye dopiro ále dawno fporká o tym nyemála bylá. *GliczKsiqż* I4v; *CzechEp* *2v.

»dawno i po dziś dzień« (1): yáko to było dawno y po dzis dzyeń yest zá Pretwicá *GliczKsiqż* K7v.

»nie dawniej ani pozdniej« (1): Iaiecz pod kokosz nalepiey fadzić w lichwie/ nie dawniej, ani pozdniej z niefione/ iedno około dziefiáci dni *FalZioł* IV 19c.

»dawno i świeżo« (2): Násláduyćie y tych Grekow/ ktorzy y dawno y świeżo ná ítolicy Cárogrockiey fiedząc/ tę iedność S. Kościelną ráili *SkarJedn* 352; *LatHar* 76.

»jako (nie) dawno, (i, tak, ale) teraz« [szyk 4 : 4] (8): *DiarDop* 112; Prułom też Cefarz rokazał iefzcze na tym zieżdzye/ aby iáko dawno Krolá Polłkiego połłuzni byli/ thák y teraz *BielKron* 415; *GórnDworz* G7v, H5; *WujJud* 3v, 60v; dawnoćiem [olim] ia to mowił/y teras [et nunc] mowię/ y będę mowił. *BudBib* 4.Esdr 9/14[15]; *Calep* 497a.

Cf **NIEDAWNO**